

4.4 Nuorisotoimi

4.4.1 Nuorten työpajatoiminta

Arvioinnin taustaa

Arviointikohde

Nuorisotoimen arviointikohteena lääninhallitusten peruspalvelujen arviointisuunnitelman mukaan oli nuorten työpajatoiminta.

Toimintaympäristö

Itä-Suomen läänissä oli TE-keskusten antamien keskiarvotietojen mukaan 4 300 alle 25-vuotiasta työtöntä, jotka jakaantuivat maakunnittain seuraavasti: Etelä-Savossa 1 156, Pohjois-Karjalassa 1 229 ja Pohjois-Savossa 1 915 nuorta. Jäljempänä kuviossa 15 on kuvattuna nuorten työttömien osuus omasta ikäluokasta kunnittain.

Etelä-Savon alueita tarkasteltaessa Savonlinnan seudulla kuntien nuorisotyöttömyys poikkeaa kaikista muista. Muualla ammatillinen koulutus edesauttaa nopeaa työllistymistä Savonlinnan aluetta paremmin. Yli 3 kuukauden työttömyyden kokeneista nuorista Savonlinnan alueella 70 - 89 prosenttia on ollut ammatillisen koulutuksen saaneita, kun sen sijaan vastaava osuus Mikkelin alueella on vaihdellut 56 - 67 prosentin välillä ja koko maakunnassa 55 - 74 prosentin välillä. (Toijonen, 2006.)

Pohjois-Karjalassa nuorisotyöttömyys on pysytellyt korkeana, mutta siitä huolimatta maakunnassa tutkinnon suorittaneet ovat työllistyneet hyvin suhteessa tarjolla oleviin työpaikkoihin. Parhaiten työtä ovat löytäneet korkea-asteelta valmistuneet. Toisen asteen tutkinnon suorittaneiden työllistyminen on ollut heikompaa, mutta näilläkin aloilla yli puolet tutkinnon suorittaneista työllistyy melko pian valmistumisen jälkeen. Valtaosa maakunnan vasta valmistuneiden työpaikoista on sijainnut Pohjois-Karjalan ulkopuolella. Suuri osa opintonsa päättäneistä nuorista on muuttanut maakunnasta työn perässä. Alueen suotuisan kehityksen kannalta on tärkeää, että koulutetuille nuorille on tarjolla sopivia työpaikkoja. (Pohjois-Karjalan nuorisostrategia 2005, 12.)

Pohjois-Savossa nuorten työttömyysaste on viime vuodesta laskenut. Työvoimatoimistoissa asioivien nuorten työttömien määrä on pudonnut kahden viimeisen vuoden aikana lähes 10 prosenttia. Kaiken kaikkiaan nuorten työllisyystilanne on ollut Pohjois-Savossa muuhun maahan verrattuna pitkään heikohko, mutta kohentui viime vuonna maan keskitasolle ja samalla lähialueita - Keski-Suomi, Pohjois-Karjala ja Etelä-Savo - paremmaksi. Taustalla on työvoiman kysynnän kasvu sekä Pohjois-Savossa että Etelä- ja Länsi-Suomessa. Nuorten lisääntynyt muuttoliike näkyy väestötilastoissa ja työhallinnon myöntämien liikkuvuusavustusten kasvussa. Nuorten työttömien koulutustaso on Pohjois-Savossa koko maahan verrattuna kohtuullisen hyvä, mikä tekee mahdolliseksi työvoiman kysyntään vastaamisen (Auvinen, 2006).

Nuorten työpajatoimintaa on harjoitettu jo yli kaksikymmentä vuotta. Nuorten työpajatoiminta on ammatillistunut. Toiminnan painopiste on muuttunut työkokemusta antavasta toiminnasta nuorten elämää kokonaisvaltaisesti tukevaksi, valmentavaksi toiminnaksi. Tätä muutosta kuvaa muun muassa työpajaohjaajan nimikkeen muutos työ- ja yksilövalmentajaksi. Työvalmentaja tukee asiakkaiden työkykyä sekä vastaa pajan tai yksikön asiakasvalmennuksesta ja työtoiminnasta. Yksilövalmentaja puolestaan arvioi ja tukee valmentautujan toimintakykyä (arjen hallintaa ja arkisia taitoja) sekä vastaa palveluohjauksesta. (Opetusministeriön työrhythmuistioita ja selvityksiä 2004:37, 34-35.)

Toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset ja siirtyminen tilaaja-tuottaja malliin tuovat omat vaatimuksensa työpajatoiminnan laadukkaille palveluille ja kehittämistoiminnalle. Jatkossa esimerkiksi työvoimahallinto voi ostaa työpajojen palveluja edistämään nuoren työllistymistä avoimille työmarkkinoille. Kunnan sosiaa-

litoimi voi ostaa kuntouttavan työtoiminnan palveluja nuorelle tai koulutuksen järjestäjä vastaavasti palveluja oppilaalle tai opiskelijalle. Mikäli sopimusperusteiseen ostopalvelutoimintaan päästään voidaan konkreettisesti esimerkiksi tästä pitää vaikkapa perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen kehittämistyöryhmän muistiossa esitettyä seuraavanlaista käytäntöä: Työpajapalvelujen erityiseksi kohderyhmäksi määritellään ne nuoret, jotka keskeyttävät perusopetuksen suorittamisen, eivät ole sijoittuneet perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen tai jotka ovat keskeyttäneet opintonsa toisen asteen koulutuksessa. Opetuksen järjestäjän ja työpajan ylläpitäjän tulee laatia yhteistyönsä pohjaksi sopimus, jossa määritetään yhteistyön muodot, vastuut sekä työpajalta tai opetuksen/koulutuksen järjestäjältä ostetun palvelun korvaus. Tämän lisäksi on syytä tehdä asiakaskohtainen sopimus jokaisesta nuoresta erikseen. Sopimuksessa tulee määritellä työpajajakson tavoitteet ja kesto. Samalla huomioidaan työpajoilla koulutuksen aikana tai sitä ennen hankitun osaamisen tunnustamis- ja hyväksilukemiskäytännöt. (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:33.)

Lainsäädännöllinen perusta

Kuntien nuorisotyön palvelujärjestelmä perustuu nuorisotyölakiin. Nuorisotyölain (235/1995) mukaan nuorisotyön tehtävänä on nuorten elinolojen parantaminen ja nuorten kasvun edistäminen. Nuorisotyö on yksi kunnan toimialoista. Kunnat voivat itsenäisesti päättää, mitä nuorisotyön palveluja tarjoavat ja miten järjestävät hallinnon. Nuorisotyölain mukaan nuori on alle 29-vuotias.

Uuden nuorisolain (72/2006) mukaan työpajatoiminta on yksi konkreettinen tapa, jolla edistetään nuorten elinoloja osana laadukasta kunnallista nuorisotoimintaa. 1.3.2006 voimaan tulleen nuorisolain tarkoituksena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat yhteisöllisyys, yhteisvastuu, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, monikulttuurisuus ja kansainvälisyys, terveet elämäntavat sekä ympäristön ja elämän kunnioittaminen. Uuden nuorisolain mukaiset arvot toteutuvat jo tälläkin hetkellä monin tavoin nykyisessä nuorten työpajatoiminnassa.

Nuorten työpajatoiminnalla tuetaan nuorten valmiuksia siirtyä koulutukseen tai työelämään. Keskeisenä tavoitteena on nuorten elämän taitojen ja sosiaalisen vahvistumisen tukeminen yksilö- ja työvalmennuksen keinoin. Työpajalla tarkoitetaan ”sosiaalista yhteisöä, jossa työskentelyn avulla pyritään parantamaan ensisijaisesti pitkään työttömänä olleiden tai syrjäytymisvaarassa olevien nuorten valmiuksia hakeutua koulutukseen, työhön tai yrittäjäksi”. Laki julkisesta työvoimapalvelusta (1295/2002) määrittelee nuoreksi alle 25-vuotiaan työttömän työnhakijan.

Nuorten yhteiskuntatakuun toteutuminen alkoi vuoden 2005 alusta. Kaikille alle 25-vuotiaille nuorille tulee tarjota viimeistään kolmen kuukauden yhdenjaksoisen työttömyyden jälkeen hänen tilannettaan edistävä aktiivivaihtoehto. Tavoitteena on nuoren pysyvämpi työllistäminen, ei vain työttömyyden katkaisu. Yhteiskuntatakuuseen kuuluvia nuorten palveluja ovat työnhakukoulutus tai ammatillinen tai valmentava työvoimakoulutus, työkokeilu, työharjoittelu, työelämävalmennus, starttiraha tai tukityö.

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta velvoittaa kuntia laatimaan aktiivointisuunnitelman nuorelle alle 25-vuotiaalle työttömälle, ja se velvoittaa myös nuoria itse osallistumaan suunnitelman tekoon. Kuntouttavalla työtoiminnalla tarkoitetaan kunnan järjestämää toimintaa, jonka tarkoitus on parantaa henkilön elämänhallintaa sekä luoda edellytyksiä työllistymiselle. Aktiivointisuunnitelma laaditaan pitkään työttömänä olleelle henkilölle työllistymisedellytysten ja elämänhallinnan parantamiseksi. Suunnitelman laativat työvoimatoimisto ja kunta yhdessä työttömän henkilön kanssa. Kunnat ovat tehneet sopimuksia kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä myös nuorten työpajojen kanssa.

Arviointiasetelma

Arviointikriteerit

Työpajatoimintaa tarkasteltiin kysynnän, tarjonnan ja saatavuuden näkökulmasta. Arviointikohteeksi tarkentuivat työpajojen määrä ja kattavuus, nuorten ja ohjaajien määrä sekä toiminnan vakainaistaminen. Lisäksi arvioitiin nuorten työpajatoiminnan vaikutuksia nuorten sijoittumiseen työelämään, koulutukseen tai muuhun ohjattuun toimenpiteeseen pajajakson jälkeen sekä sitä, millaisia edellytyksiä työpajoilla on kehittämiseen ja laadukkaaseen toimintaan.

Työpajatoiminnalle ei määritellä lainsäädännössä esimerkiksi palvelun saatavuuteen tai kehittämiseen liittyviä kriteerejä. Nuorten työpajatoiminnan avulla etsitään ratkaisuja nuorten kiinnittymiseksi työelämään tai koulutukseen. Tällaisena palvelumuotona työpajatoimintaa käsitellään esimerkiksi nuorten yhteiskuntatakuun toimeenpanossa. Vanhasen hallitusohjelman tavoite työpajatoiminnan vakainaistamista edellyttää, että toiminnalle tulisi määritellä myös sisällöllisiä ja laadullisia kriteerejä, joiden saavuttamista seurataan.

Nuorten työpajatoimintaa kuvaavat arviointikriteerit on poimittu opetusministeriön nuorten työpajatyöryhmän vakinaistamishdotuksesta. Lisäksi arvioinnin tekijät ovat määritelleet yhdessä muiden läänien kanssa joitakin arviointikriteerejä nuorten työpajatoiminnan arviointia varten.

Nuorten työpajatoiminnan saatavuuden tarkastelussa tavoitetasona on, että toimintaan osallistuisi ainakin 20 % kunnan tai seudun työttömistä nuorista ja työpajatoimintaa olisi tarjolla vähintään 75 % alueen kunnista. Vastaavasti nuorten työpajatoiminnan vaikuttavuutta voidaan pitää hyvänä, jos yli puolet pajajaksolla olleista nuorisosta sijoittuu koulutukseen, työelämään tai muuhun ohjattuun toimenpiteeseen.

Opetusministeriön nuorten työpajatyöryhmä on tehnyt vakinaistamishdotuksen, joka on osa nykyisen hallituksen työllisyyspolitiikkaohjelmaa. Työryhmä ehdottaa rahoitusmallia, joka vahvistaa työpajatoiminnan palvelutuottajastatusta. Rahoitusmallin etuna työryhmä pitää sitä, että se voidaan ottaa käyttöön joustavasti, se turvaa moniammatillisen, yli sektorirajojen tehtävän työmuodon sekä mahdollistaa joustavan ja paikalliset olosuhteet ja tarpeet huomioon ottavan toiminnan. Rahoitusmallissa kannustetaan toimijoita sellaiseen malliin, jossa rahoitus koostuu seuraavista tulonlähteistä: työpajatoiminnan ylläpitäjän osuudesta, työpajatoiminnan myytävien palvelujen osuudesta, työpajalla tehdyn tuotteen (tavarat, palvelut) myyntituloista sekä nuorten työpajatoimintaan haettavasta tulosperusteisesta valtionavusta tai muusta projektirahoituksesta.

Työryhmä pitää tärkeänä, että työpajatoimintaa ohjaa moniammatillinen ryhmä. Lisäksi esityksessä todetaan, että työpajavalmentajista vähintään 2/3 tulisi toimia vakituudessa työsuhteessa. Työryhmä esittää myös, että nuorten työpajatoiminnan vakinaistamisesta tulisi tehdä virallinen päätös paikallisella tasolla. (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:37, 34 - 35.)

Arviointikysymykset ja mittarit

Arviointikysymykset	Arviointimittarit
1. Millainen kysyntä nuorten työpajatoiminnalle on?	- 17 - 24 -vuotiaiden työttömien osuus omasta ikäluokasta - Työttömien nuorten määrä
2. Millainen työpajaverkosto Itä-Suomen läänin alueella on?	- Työpajapalveluja tarjoavien kuntien määrä - Työpajojen ja toimipisteiden määrä
3. Miten työpajatoiminta saavuttaa palvelun tarpeessa olevat nuoret?	- 17 - 24 -vuotiaiden työpajanuorten osuus samanikäisistä työttömistä - Suoraan työpajalle tulevien nuorten määrä - Työpajalla olevien maahanmuuttajanuorten määrä
4. Eteneekö nuorten työpajatoiminnan vakinaistaminen tavoitteen mukaisesti?	- Työpajojen vakinaistamispäätösten määrä - Työpajoissa toimivien valmentajien määrä ja työsuhteen laatu - Työpajojen rahoitusrakenne - Työpajan toimintaikä
5. Millaisia vaikutuksia työpajatoiminnalla on nuorten sijoittumiseen koulutukseen, työelämään tai muuhun ohjattuun toimenpiteeseen?	- Nuorten sijoittuminen koulutukseen tai työelämään työpajajakson aikana tai välittömästi sen jälkeen - Nuorten tilanne vuosi ja kaksi vuotta työpajajakson jälkeen
6. Onko nuorten työpajoilla edellytyksiä laadukkaaseen toimintaan?	- Kehittämissuunnitelmien määrä työpajoilla - Työpajat, jotka seuraavat ja tukevat nuorten sijoittumista pitkäjänteisesti (seuranta-järjestelmät, urasuunnitelmat, päiväkirjat) - Vakinaisen henkilökunnan määrä työpajoilla - Työpajavalmentajien koulutustausta ja mahdollisuus osallistua ammatilliseen täydennyskoulutukseen - Laatujärjestelmien määrä työpajoilla

Arviointiaineisto

Arvioinnin aineistona käytettiin lääninhallituksen joulukuussa 2005 tekemää kyselyä nuorten työpajatoiminnasta. Kysely lähetettiin suoraan lääninhallituksen tiedossa oleville nuorten työpajatoimintaa järjestäville työpajoille ja hankkeille. Kysely toteutettiin Webropol-ohjelman avulla. Kyselyn koordinoinnista ja teknisestä toteutuksesta vastasi Länsi-Suomen lääninhallitus.

Arviointiin osallistui 23 työpajatoimintaa järjestävää organisaatiota. Väestötiedot ovat Tilastokeskuksen väestötietokannasta (31.12.2004). Työttömien nuorten lukumäärien keskiarvo vuoden 2005 aikana saatiin TE-keskusten työvoimaosastoilta.

Arviointitulokset perustuvat edellä mainittuun arviointiaineistoon. Nuorten työllistämiseen liittyvää hanke-toimintaa on Itä-Suomen läänissä runsaasti ja hankkeet toimivat erilaisissa projektiorganisaatioissa. Aiempien peruspalvelujen arviointien tuloksena todettiin, että hankkeiden lukumäärä vaihtelee Itä-Suomen läänissä paljon, ja että esimerkiksi ESR-hankkeiden vakinaistaminen osaksi kuntien tai työpajatoimintaa järjestävien organisaatioiden pysyvää toimintaa on ollut hankalaa. Hankkeiden kautta toiminnan pyörittäminen heikentää osaltaan pitempien aikasarjojen vertailtavuutta ja työpajatoiminnan vaikutusten arviointia. Nuorten työpajatoimintaa on arvioitu vuosittain vuodesta 1999 lähtien. Lisäksi eri rahoittajien tukemia hankkeita on vaikea saada kootusti lääninhallitusten suorittaman peruspalvelujen arvioinnin piiriin.

4.4.2 Arviointitulokset

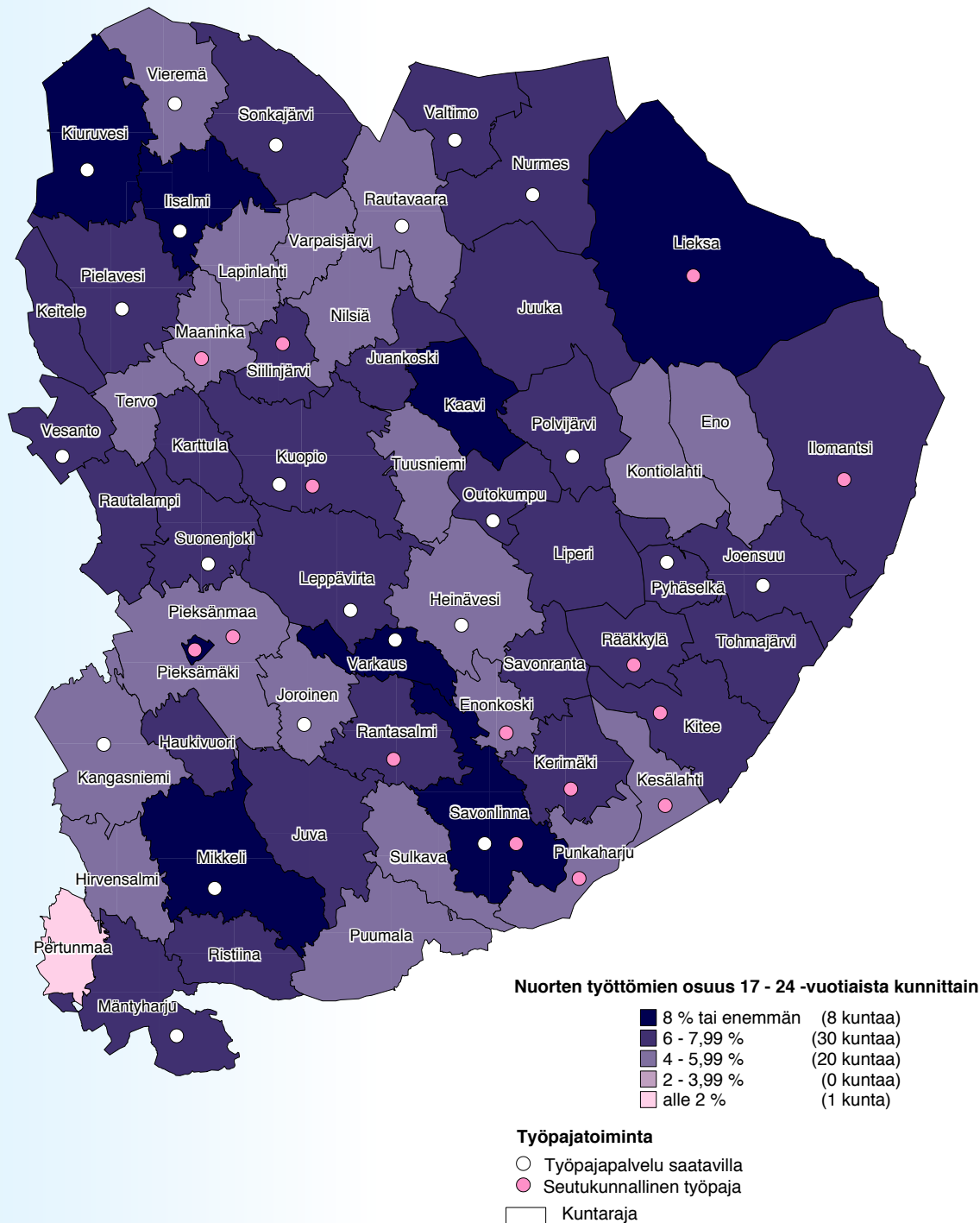
Nuorten työpajapalvelujen tarjonta ja saatavuus

Nuorten työpajapalvelu on saatavilla 36 itäsuomalaisessa kunnassa järjestöjen, koulutuskuntayhtymien, kuntien, osakeyhtiön tai säätiön hallinnoimana. Vastanneista työpajoista 52 prosenttia oli kuntien hallinnoimia työpajoja. Seutukunnallisena toimi Kuopion seudun ohjaava paja ja Raja-Karjalan Kajastuspaja sekä Itä-Savon Nuorisotoiminnan tuki. Kuviossa 15 on merkittynä ne kunnat, joissa työpajapalvelu on saatavilla.

Kyselyyn vastanneet työpajat ilmoittivat pajatoiminnassa mukana olevien nuorten määräksi 975, joista naisten osuus oli 45,4 prosenttia. Kaikista pajalla olevista valmentautujista alle 29-vuotiaita oli noin 76,7 prosenttia. Nuoret tulivat työpajoille etupäässä työvoimatoimistojen ohjaamina (noin 58 %). Kyselyyn vastanneiden joukossa oli myös ammatillisten oppilaitosten hallinnoimia hankkeita, joiden kautta nuoria ohjautui pajatoimintaan. Muun muassa Lieksassa ja Leppävirralla oli koulutuskuntayhtymän hallinnoimat ESR-hankkeet, joiden kautta nuoret osallistuivat pajakoulutoimintaan. Pajakouluissa nuoret suorittivat osan opetus suunnitelmastaan työpajalla. Eri oppilaitosten kautta pajalle ohjautui yli 15 prosenttia nuorista. Suoraan pajatoimintaan oli hakeutunut kavereiden, projektien, nuorisotalojen kautta tai muuten oman kiinnostuksen mukaan noin neljä prosenttia nuorista. Huomion arvoista oli se, että kaikkiaan 116 nuoren kohdalla ei ollut merkintää lähettävästä tahosta. Toisaalta kyselyssä ei kysytty niiden nuorten määrää, jotka mahdollisesti ovat olleet pajalla toistuvasti tai useammassa eri toimenpiteessä, eikä myöskään sitä, kuinka pitkän ajan kerrallaan nuoret olivat olleet pajalla.

Työpajalla olevien maahanmuuttajanuorten määrää ei kysytty erikseen. Taustatiedoista ilmeni kuitenkin, että itäsuomalaisilla työpajoilla puhuttiin kymmentä eri äidinkieltä. Eniten puhuttu kieli suomen lisäksi oli venäjän kieli. Maahanmuuttajien kotouttaminen toimintamuotona oli mainittu kolmessa itäsuomalaisessa työpajassa - Joroisissa, Kuopiossa ja Mikkelissä.

Suurin osa kyselyyn vastanneista työpajoista oli onnistunut hyvin tai erinomaisesti tavoittamaan kuntansa tai seutukuntansa työttömät nuoret. Parhaiten työpajoista oli onnistunut Joroisten Nuorten Työpaja. Työpaja oli arviointivuoden aikana uudelleen organisoitunut ja profiloitunut selkeästi nuorten työpajaksi. Työpajan tavoitteena oli, ettei yksikään nuori Joroisissa jää ajalehtimaan, vaan jokaisen nuoren tilanne kartoitettiin välittömästi. Tietoisella päätöksellä resursoitiin työpajapalvelut erityisesti nuorille. Pajapalvelun saavutettavuus parani ja moni ammatillinen yhteistyö tehoi nuorten työttömien tilanteeseen. (Lyytikäinen 2005.)

KUVIO 15. Nuorten työpajapalvelun saatavuus kunnittain

Työpajatoiminnan rakenteet vakiintuneet - ohjaajat tyhjän päällä

Arvioinnissa asetetut tavoitetasot nuorten työpajatoiminnan vakinaisuusasteesta täyttyivät Itä-Suomessa hyvin. Tavoitteena oli, että vähintään 75 prosenttia nuorten työpajoista toimisi vakinaisesti. Kyselyyn vastanneista pajoista vajaa kolmannes ilmoitti työpajojen hallinnoijan vakinaistaneen työpajatoiminnan. Otettaessa laskelmiin mukaan myös ne pajat, jotka ovat toimineet kymmenen vuotta tai kauemmin saatiin vakituisten työpajojen määräksi liki 86 prosenttia vastanneista työpajoista. Työpajatoiminnan vakinaistumista arvioitaessa tulee kuitenkin muistaa se, että Itä-Suomen läänissä työpajatoimintaa rahoitetaan ESR-ohjelman kautta. Näiden projektien vakinaistuminen osaksi palvelujärjestelmää näytti erittäin vaikealta. Projektimaisen hanketoiminnan kautta voitiin tukea ja kehittää uusia toimintoja sekä täydentää parhaiten nuorten työpajatoimintaa silloin, kun hanke-toiminta oli kytketty vakinaisluonteisen työpajapalvelun rinnalle. Täten tuettiin Itä-Suomessa esimerkiksi starttipajatoiminnan (ohjaavan pajan) kehittämistä. Starttipajalla nuorten työ- ja toimintakyky kartoitetaan tavoitteena nuoren kuntoutuminen muihin toimintamuotoihin yksilö- ja ryhmävalmennuksen keinoin.

Pajarakenteen vakinaistamisen ohella tarkasteltiin työpajavalmentajien työsuhteita. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna tilanne Itä-Suomessa näytti erittäin heikolta. Työpajoilla työskenteli yhteensä 142 työpajavalmentajaa. Nuorten työpajatyöryhmän asettama tavoite on, että työpajavalmentajista 2/3 on vakituisessa työsuhteessa. Itä-Suomessa työpajavalmentajista 25 oli vakinaisia, projektirahoituksella 48,5 ja työllistämistuella 68,5 työpajavalmentajaa. Kaikkein heikoin tilanne oli Pohjois-Karjalassa, jossa vastanneista työpajoista vakituinen työsuhte oli vain neljä prosenttia. Tämä tarkoittaa käytännössä vain puolikkaan henkilön työpanosta koko Pohjois-Karjalassa. Ilman vakituisen henkilökunnan työpanosta työpajatoiminnan pitkäjänteinen toiminnan kehittäminen ja pysyttäminen osaksi paikallista palvelukokonaisuutta ei onnistu.

Työpajatoimintaa rahoittivat työpajatoiminnan ylläpitäjät, työministeriö, opetusministeriö lääninhallitusten kautta, Euroopan sosiaalirahasto ja Raha-automaattiyhdistys. Työpajojen rahoitusrakennetta arvioitaessa tulisi huomioida nuorten työpajatyöryhmän esittämä rahoitusmalli. Tällä hetkellä rahoitusmallin mukainen seuranta oli vielä puutteellista, myöskään mallissa esitettyihin tulonlähteisiin ei ole määritelty tarkempia tavoite- tasoja. Jatkossa myös arviointia koskevassa työpajoille lähetettävässä kyselyssä tulisi kysymyksen asettelu tehdä selkeämmäksi ja sen tulisi pohjautua aiemmin mainittuun rahoitusmalliin. Tänä vuonna kysyttiin toiminnan rahoituksen lisäksi myös valmentautujiin kohdistuvaa rahoitusta. Työpajat eivät eritele nuoriin kohdistuvaa rahoitusta, joten oli vaikea tietää, paljonko nuorten työpajatoimintaan käytettiin kaiken kaikkiaan rahaa. Esimerkiksi työllistämistuet oli laskettu joillakin työpajoilla toiminnan rahoitukseen. Kaikki työpajat eivät vastanneet rahoitukseen liittyviin kysymyksiin.

Nuorten sijoittuminen pajajakson jälkeen

Noin viidesosa työpajoista ei seurannut nuorten sijoittumista pajajakson jälkeen lainkaan. Niillä työpajoilla, joilla seurattiin aktiivisesti nuorten sijoittumista, saatiin hyvät tulokset. Nuorista noin 68 prosenttia sijoittui koulutukseen, työelämään tai muuten myönteisesti johonkin ohjattuun toimenpiteeseen. Koulutukseen ohjautui peräti 38,4 prosenttia. Työttömäksi pajajakson jälkeen jäi viidesosa nuorista. Pitempiä aikaista seurannaa, esimerkiksi vuosi tai kaksi pajajakson jälkeen, tehtiin työpajoilla erittäin vähän.

Kyselyssä pyydettiin vastaajia pohtimaan syitä siihen, miksi nuorten sijoittuminen heidän mielestään on vaikeutunut pajajakson jälkeen. Esille nousivat nuorten elämänhallintaongelmat. Nuorten ongelmat olivat lisääntyneet ja vaikeutuneet. Lisäksi nähtiin, että nuorten taloudellinen asema on heikentynyt - ”luottotiedot pakkasella ja ainoa tie on työmarkkinatuki ja soskunluukku”. Nuorten elämänrytmi ei tue työtä, koska se rajoittaa vapaa-aikaa, eikä haluta sitoutua mihinkään pysyvään. Myös sosiaalisten taitojen heikkous mainittiin.

Työmarkkinoiden muuttuneet vaatimukset nousivat myös vastauksissa esille. Koulutusvaatimukset ovat nousseet ja nuorilta puuttuu paljon työelämässä vaadittavia perustaitoja. Nuorten leimautuminen varsinkin pienillä paikkakunnilla vaikeutti vastaajien mielestä nuorten työelämään sijoittumista.

Koulutukseen liittyvistä ongelmista oli useita mainintoja. Koulutusohjelmat eivät vastaa (nuorten mukaan) luvattuja sisältöjä. Koulutuksissa on ”liian vähän oikeaa tekemistä. Vastaajien mielestä nuori laitetaan koulutukseen ilman, että oppilaitosta informoidaan mahdollisista ongelmista (saattaen vaihto unohtunut). Erään vastaajan mielestä peruskoulusta saa ”armovitosia” eli oppilas saa liian helposti päästötodistuksen. Koulutusjärjestelmää kritisoitiin siitä, etteivät ne huomioi riittävästi erityisoppilaita, myös resurssien puute mainittiin.

Pienempien paikkakuntien ongelmana oli, että koulutusmahdollisuudet ovat rajalliset. Koulutukseen lähteminen merkitsee usein paikkakunnalta poismuuttoa. Nuorella ei aina ole henkisiä tai taloudellisia valmiuksia paikkakunnan vaihtoon työn ja koulutuksen perään. Tuen tarve pajajakson jälkeen on suuri, eikä vieraalla paikkakunnalla ole välttämättä tukiverkostoa nuoren ympärillä. Myös perhesuhteet pitävät aloillaan.

Työpajojen ohjausjärjestelmissä löytyi myös kehitettävää. Yksilöohjausta tulisi pajavalmentajien mielestä kehittää ja lisätä yksilövalmennukseen käytettäviä resursseja. Pajajaksojen pituudet nähtiin myös ongelmallisina. Nuoret olivat liian vähän aikaa pajajaksolla, jotta muutoksia nuorten elämäntilanteessa olisi ehtinyt tapahtua.

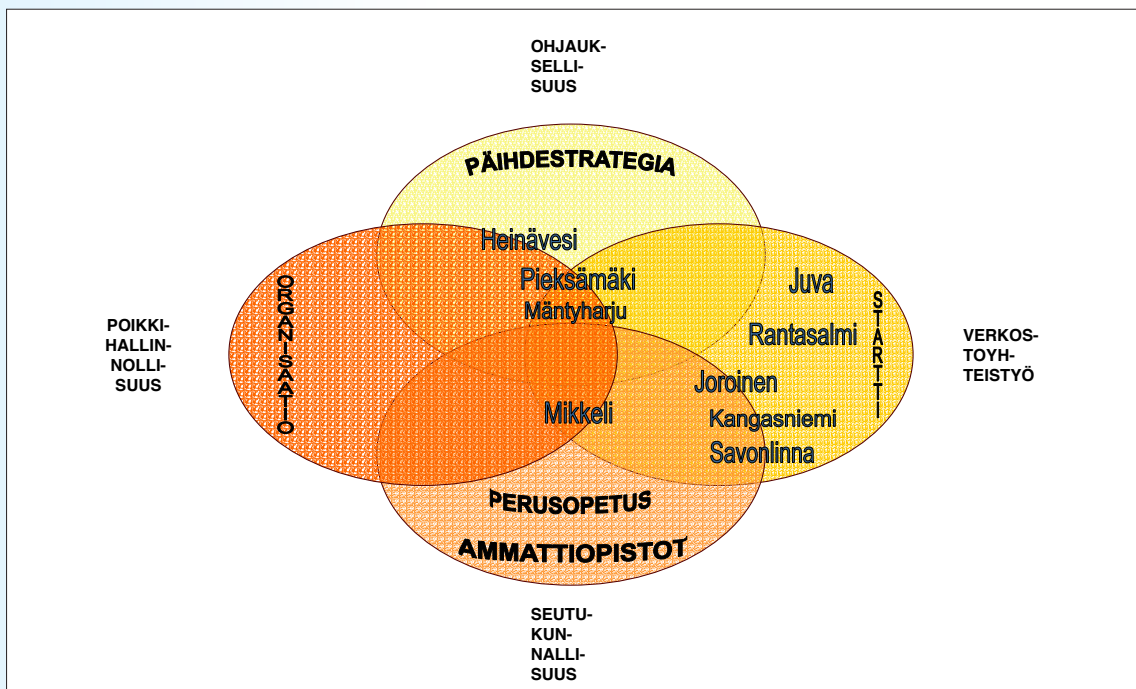
Nuorten sijoittumisesta pajajakson jälkeen vastaajien mielestä heikentää myös se että nuoren oma ala ei vielä ollut löytynyt tai sille oli vaikea päästä. Lisäksi paikkakunnan tai alueen yleinen työllisyystilanne voi olla heikko, ja avoimia työpaikkoja oli muutenkin vähän tarjolla.

Työpajatoiminnan kehittäminen ja edellytykset laadukkaaseen toimintaan

Vastanneista työpajoista noin 65 prosentilla oli useampivuotinen työpajan kehittämissuunnitelma. Kehittämissuunnitelmat hyväksyttiin yleisimmin työpajojen ohjaus- ja johtoryhmässä. Ohjaus- ja johtoryhmän taust-

tayhteisöt koostuivat pääasiallisesti paikallisen työvoimatoimiston, sosiaali- ja terveystoimen, nuorisotoimen ja sivistystoimen edustajista. Nuorten osallisuuden edistäminen on itäsuomalaisissa työpajoissa otettu vakavasti, sillä nuoria on edustettuina ohjaus- ja johtoryhmissä enemmän kuin muualla maassa. Kehittämissuunnitelman toimeenpanoa arvioitiin pääasiassa ohjaus- ja johtoryhmässä (noin 42 %). Huomattavaa oli, että työpajoista osa ei arvioi ollenkaan kehittämissuunnitelmien toteutumista. Toisaalta kehittämissuunnitelmien tekeminen näytti olevan työpajoilla suhteellisen uusi asia ja kehittämistoimenpiteet olivat parhaillaan käynnissä. Siten arviointia meneillään olevista kehittämissuunnitelmista ei ole ehditty vielä käytännössä toteuttaa.

Vuoden 2004 peruspalvelujen arvioinnin yhteydessä kartoitettiin Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon maakuntien alueella toimivien työpajojen kehittämiskohteet. Vastaavaa työtä Etelä-Savossa teki Etelä-Savon työpajojen maakunnallinen kehittämishanke. Pohjois-Karjalassa tärkeimmiksi asioiksi koettiin seutukunnallisuuden kehittäminen, yhteistyön lisääminen eri toimijoiden kesken ja työpajatoiminnan vakinaistamiseen liittyvät asiat. Pohjois-Savossa puolestaan tärkeimpänä pidettiin työpajojen vakinaistamiseen, rahoitukseen ja toiminnan turvaamiseen liittyviä asioita, toimijoiden verkostoitumista sekä työpajatoiminnan laadun kehittämistä. Etelä-Savossa kehitettävät osa-alueet jaettiin neljään eri luokkaan: ohjauksellisuus, verkostoyhteistyö, poikkihallinnollisuus ja seutukunnallisuus. Kuviossa 16 on kaaviokuva käytännön toimenpiteistä Etelä-Savon työpajojen kehitettävistä osa-alueista. Paikkakunnat liikkuvat kaaviossa kehittymisen edetessä.

KUVIO 16. Etelä-Savon työpajojen kehittämishankkeessa kehitettävät osa-alueet (Purhonen 2005)

Nuorten kannalta on merkittävää se, millaisen palvelun nuori työpajalta saa. Työpajatoiminnan laadukkuutta voidaan mitata sillä, kuinka moni nuorista saa henkilökohtaista ohjausta pajajakson aikana. Työpajoista liki 82 prosenttia mainitsi tekevänsä nuorille henkilökohtaisen suunnitelman pajajaksole. Sen sijaan pitempikestöisen urasuunnitelman teki 35 prosenttia työpajoista. Valmennuksen hallintajärjestelmiä (sähköinen valmennuspäiväkirja- tai seuranta- ja arviointijärjestelmä) oli käytössä vähän. Seurantajärjestelmän hajanaisuus näytti olevan valtakunnallinen ongelma eikä korostu Itä-Suomen läänissä. Seurantaan ja arviointiin liittyvät käsitteet vaihtelivat suuresti. Työpajat ovat kehittäneet omia pajakohtaisia seuranta- ja arviointijärjestelmiä, joita ovat mm. erilaiset seuranta- ja haastattelulomakkeet, asiakaspalautteet, kysely ja itsearviointijärjestelmät sekä erilaisten hankkeiden rahoittajille tehtävät seurannat ja raportit.

Melkein kaikissa työpajoissa työpajavalmentajilla oli mahdollisuus osallistua sosiaalisen työllistämisen lyhytkestoisii seminaareihin ja koulutuspäiviin. Lisäksi työpajavalmentajien oli mahdollisuus osallistua joko organisaation omaan sisäiseen koulutukseen tai taustayhteisön koulutuksiin. Joka kolmannessa työpajaorganisaatiossa panostettiin henkilöstön erityiskoulutukseen - pitempikestöisiin prosesseihin ja ammattikoulutukseen. Avoimella kysymyksellä kartoitettiin työpajojen henkilöstön koulutustarpeita. Päihde- ja mielenterveysongelmaisten kohtaamiseen ja ohjaamiseen sekä ihmissuhdetaitoihin ja ohjaukseen liittyvää lisäkoulutusta toivottiin. Työpajaorganisaatioissa huolehdittiin henkilöstön erityiskoulutuksesta muun muassa osallistumalla Valtakunnallisen Työpajayhdistys ry:n järjestämiin koulutuksiin ja eri yhteistyökumppaneiden järjestämiin koulu-

tuksiin. Lisäksi Itä-Suomen alueella toimi kaksi ALU-koordinaattoria (Honkalampi-säätiö ja Etelä-Savon työpajayhdistys ry). ALU-toiminta on Valtakunnallisen Työpajayhdistys ry:n alueellista yhteistoimintaa, jossa tavoitteena on verkostojen kehittäminen työseminaarien, koulutusten ja tutustumiskäyntien merkeissä.

4.4.3 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

Johtopäätökset

- Nuorten työpajapalveluja tarjotaan 36 kunnan alueella. Vastanneista työpajoista vajaa kolmannes työpajatoiminnan ylläpitäjistä on päätöksellään vakinaistanut toiminnan. Työpajoista vakinaistettuja tai yli kymmenen vuotta toimineita on yhteensä 86 prosenttia.
- Nuorten työpajoilla toimivien työpajavalmentajien työsuhteita ei ole vakinaistettu riittävästi. Työpajatoiminnan pitkäjänteinen ja suunnitelmallinen kehittäminen on hankalaa vakinaisen henkilökunnan puuttuessa. Työ- ja yksilövalmentajien määräaikaisuus ei tue työ- ja yksilövalmennuksen käytänteiden kehittämistä.
- Rahoitusrakennetta ei voida luotettavasti arvioida, koska kaikilta pajoilta ei saatu yhteismitallisia tietoja. Opetusministeriön työpajatyöryhmän esittämä rahoitusmallin käyttöönottoaminen on vielä alkuvaiheessa.
- Seurantajärjestelmissä on kirjavia käytänteitä ja jopa puutteita. Kaikki työpajat eivät seuraa nuorten sijoittumista työpajakson jälkeen. Valmennusprosessien seuranta sekä työpajakson aikana että sen jälkeen on tärkeää toiminnan kehittämisen näkökulmasta.
- Seuranta tekeillä pajoilla nuorista sijoittui lähes 68 prosenttia koulutukseen, työelämään tai muuhun ohjattuun toimenpiteeseen pajajakson päätyttyä. Työpajavalmentajien näkemyksen mukaan nuorten vaikeudet sijoittua pajajakson jälkeen olivat: elämän- ja arjenhallintaongelmat, työmarkkinoiden muuttuneet vaatimukset, koulutukseen liittyvät ongelmat ja yksilövalmennuksen resursien puute.
- Työpajatoiminnan kehittämissuunnitelmia oli 65 prosentilla työpajoista. Jonkin asteisia käytännön kehittämistoimia oli meneillään liki jokaisessa työpajassa.
- Työpajavalmentajilla oli mahdollisuus osallistua koulutukseen hyvin. Pitempikestoisia koulutustoimia oli menossa noin kolmasosassa työpajoista.

Toimenpide-ehdotukset

- Valtakunnallisesti on tehtävä enemmän selkeitä ja konkreettisia esityksiä siitä, mitä pajatoiminnan vakinaistaminen vaatii. Lainsäädäntöön on vaikutettava vakinaistamisen toteutumiseksi. Paikallisten näkökulmat ja alueiden erilaisuus on huomioitava valtakunnan tasolla.
- Työpajapalvelujen aseman tunnustaminen ja pitkäjänteinen kehitystyö pajatoiminnan juurruttamiseksi ja toiminnan rahoituksen järjestämiseksi vaatii poikkihallinnollista yhteistyötä kaikilta toimijoilta.
- Pitkäjänteinen, tuloksekas työpajatoiminta edellyttää pysyvän henkilökunnan olemassa oloa. Moniammatillista yhteistyötä on lisättävä.
- Lähettävän tahon on kerrottava nuorten taustoista, työpajojen on seurattava nuoren tilannetta pajalta lähtiessä. Nuorten asioihin on puututtava välittömästi ja tiedonkulkua nuorten elämäntilanteesta on lisättävä yli hallintorajojen.
- Työpajaohjaajien työnohjaukseen, työhyvinvointiin ja jaksamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota.
- Palveluja tulee koota saman katon alle ja näin muodostaa nuorisoasiainpalvelukeskuksia.
- Työpajapalveluja järjestettäessä palveluja on kohdistettava enemmän alle 25-vuotiaille nuorille. Mikäli tämä ei ole resurssien puuttuessa mahdollista on varmistettava, että nuorten näkökulma ja tarpeet näkyvät palveluja järjestettäessä riittävästi.
- Jatkossa on tutkittava tutkia seutukunnalliset yhteistyömahdollisuudet esimerkiksi hallinnoinnin suhteen. Ohjaus ja tuki tulee kuitenkin säilyttää nuorille lähipalveluna ja palvelu omassa kotikunnassa.
- Työpajaohjaajille järjestetään edelleen räätälöityä koulutusta esimerkiksi yksilöohjauksesta. Hallinnosta vastaaville lisätään taloushallinnon ja rahoituskanavien tuntemusta sekä palvelujen tuottamiseen ja hinnoitteluun liittyvää osaamista. Selvitetään mahdollisuuksia lisätä työpajatoimintaan liittyvää koulutusta nuoriso- ja sosiaalialalla perustutkintojen yhteydessä.

Lähteet

- Alueelliset työkokoukset Pohjois-Karjalassa ja Pohjois-Savossa. 11.-12.1.2005.
- Laki julkisesta työvoimapalvelusta 1295/2002.
- Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001.
- Lyytikäinen, H. Puheenvuoro Etelä-Savon työpajojen kehittämishankkeen seminaarissa. 15.11.2005
- Nuorisotyölaki 235/1995.
- Nuorisolaki 72/2006.
- Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:37. Nuorten työpajatoiminnan vakinaistaminen. Nuorten työpajatyöryhmän esitys.
- Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:33. Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen kehittämistyöryhmän muistio.
- Opetusministeriö.2003. Alueiden vahvuudeksi - kulttuuri-, liikunta ja nuorisopolitiikan aluekehittämisen toimenpideohjelma.
- Pohjois-Karjalan nuorisostrategia 2005. Tilaa tulevaisuuden tekijöille. Pohjois-Karjalan maakuntaliiton julkaisu 92.
- Purhonen, K. Puheenvuoro Etelä-Savon työpajojen kehittämisseminaarissa. 15.11.2005
- Toijonen, M. Etelä-Savon tilanne koskien nuorten ammattikoulutettujen nuorten työllistymistä. Henkilökohmainen tiedonanto. 9.2.2006